Universal Declaration of Human Rights - Gonja

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, http://www.unicode.org/udhr.

DURNYAN KIKE BE KEYILI KPRA TA LANE DIMEDI KIKE BE KUMU SO BE ASHYEN NE MOBE KASHINTEN AKPA

ASHENFESO

Kepin ne kemankura, dimedi be eyilikpa ne mobe kumu so be ashen e la mobe kashinten ne eyur-wushi be egbeltulwase.

Kedo ne kekplan dimedi be kashinten ere so e naa bra barkone, a duu mfera lubi dimedi be kumu to, n nan shi ne durnyan to dimedi bu kebaa malga yelyela, eboreshun, kayeni-yeni ne kanye kii ashen kpakpa so bebolpo kuto.

Ku daga fane awura-shen be mbra ka bee kun dimedi be kashinten n sa maa shi ne eko maa kini mo barkasa nko a nyan mo.

A daga keteni efuli-ana be kakurwe kelepo so.

Yunated Neshin be baasa sa yerda kawol to ta a lane baasa be kashinten-kpra ne bumode eyilikpa ne bu tin teni bumobe kachena ne kebawoto lela be akpa so.

Efuli-ana ne a wo konokonwole ere to bo ntan fane ban pe abar be nsher to n nya bunyan ne kemankur kashinten ere to.

Ekama be kepin kashinten ne kumu so be ashen ere e la demu kpra ne ku been che to n teni ntan ere so. Naniere, kumo so.

Durnyan kike be nsher gbon nna yili dimedi kike be kumu so be ashen ne kashinten ere.

Amuso, Kamalga ere to

BEE NINI FANE "GENERAL ASSEMBLY" BEE

Kaŋɛ ekama fanɛ kayili nɛ kuwɔ kawol ere to la amo nɛ a beeŋ wɔrɔ anfaani nsa ekama mo ne ewɔ efuli nna so. Ekama nta n-ya mata durinya kikɛ be mmalga yiliso so. Adaga efuli kikɛ eshuli n sa kamalga mo nɛ kuwɔ kawal ere to nta kumo nki kapatɛ nsa anye. Nsa nɛ kamalga ere eluri efuli kikɛ nɛnɛ: epeŋi petɛkpa, epeŋi-tɔrkpa, banaso, jisaso kusɔ nɛ adaga anye kikɛ ewurɔ nna ela.

Demu 1

Bu kurwe dimedi kike mobe kumu so, ne mobe, eyilikpa, keshen ne kashinten man kor eko peye to. Nyinpela sa dimedi kike lakal ne mfera fane bu chena abarso kelepo so.

Demu 2

Ekama kɔ ekpa ta a laŋɛ kashinteŋ ere kikɛ nɛ kumu so be asheŋ nɛ a wɔ keyili kpra ere to nɛ nkpiɛto kikɛ maŋ wɔtɔ ashi yiri, kawol be ndu li, kenyɛn/keche, ngbar, ebɔrɛ shuŋ, kumu be kekeni nko lakal ko, efuli so nko kebawɔtɔ be ekpa so, kapitɛ, kakurwe nko eyililkpa ko be kabaso.

N nan tii so, nkpieto kike e sa man woto ta a yo kumu be kekeni to, demu-ji to, nko efuli ne fo shi be eyilikpa durnyan to ne lon be efuli nna suwe kumo kumu a keni kumo kumu so, nko efuli ko e naa keni kumu so ekpa ko SO.

Demu 3

Ekama ko kashenteen ne mobe efute ne mobe kumu be kekun.

Demu 4

A man daga ne eko e baa wo kenyanya nko kanyan to. Kenyaya, kenya-to ne kenya-fa be ekpa kama so daga ku ju.

Demu 5

A man daga bu ka nyan eko nko n woto mo ebasa to, nko n gberge mo kusoe.

Demu 6

Ekama kɔ kashinten, kaplɛ-kama nε e wɔ nε bu pin fanε esa e la mo mbra be ekpa so.

Demu 7

Ekama na la kukonwule nna mbra be ekpa so, a daga na mbra na e kun ekama na nkpiato man woto.

Demu 8

Ekama kɔ kashinteŋ nε bu yolge mo ashi efuli na be demu-ji akpa nε e ya dɔ kashinteŋ kpra nε mbra yili mo nna so.

Demu 9

Ekama man daga ne bu pe mo jiga-jiga so, nko ne bu tii mo ebu nko n ju mo jiga-jiga so.

Demu 10

Ekama kɔ ekpa nɛ edemu-ji kpa nɛ a wɔ amobe amu so, a maa kpiɛ to na nɛ a mige mo to nɛnɛ nɛ jama kikɛ e nu ta a lanɛ mobe kashinten, ashen daga so nɛ kusoe gberge nɛ ban sa mo.

Demu 11

- 1. Ekama ne bu fa fo, fo ko kashinten ne fo keni kefa nna, amo bu ji na mbri fo mbra be ekpa so jimaa to ne fo man tin che fo kono.
- 2. A man daga ne bu fa ekama nkpal keshen ne ku man daga kusoe gberge so ashi efuli na nko efuli-ana kike be mbra so, sane ne e woro la be keshen na. A man nan daga ne bu gberge esa kusoe ne ku baa cho kumo ne bu junkpar n sa mo sane ne e woro lon be keshen nna.

Demu 12

A maŋ daga nɛ fo luri fo barkasa be asheŋ to jigajigaso, mo dawule, mobe keyale nko mobe kebɔaya akpa, nko nɛ fo tige fo barkasa be jilma nɛ mobe eyilikpa so. Ekama kɔ kashinteŋ nɛ mbra na e kuŋ mo ashi baasa be kebaa luri mobe asheŋ to nɛ ketige nko nduwɛ mobe jilma so.

Demu 13

1. Ekama kɔ kashinten nɛ e baa nite mobe kumu so yɛlyɛla n nan tin chena mobe efuli so.

2. Ekama kɔ kashinten nε e ler efuli kikε so, nε mobe efuli so gba n nan tin m bεta m ba mobe efuli so.

Demu 14

- 1. Ekama ko kashinten ne e yo efuli ko so n ya molwe mobe kumu.
- 2. Ne bu fa esa kumobe ekpa so nkpal ashun lubi ne e maa lie efuli na be kumu be kekeni be ekpaso nko ashen ne a bee doo konokonwule be mbra na so, le be kashinten man woto.

Demu 15

- 1. Ekama ko kashinten ne e shi efuli ko so.
- 2. A man daga kekini eko mobe efuli so be keshi jiga-jiga nko n kini mobe kecherga efuli ne e shi na so.

Demu 16

- 1. Benyen ne beche ya bulo, bu ko kashinten ne bu kil n tane kanan ne shen maa kun bumo fane yiri, efuli ne bu shi na so, nko kanane baa bunyan ebore. Bu ko kashinten konwule ashi kakil to ne kakil gbeni so to.
- 2. Poe ne baasa e kil abar, a daga ne bumo-wura-ana be kenyi kike e baa wo kakil na to.
- 3. Kanaŋ la ebɔrɛ so be kesheŋ na n naa la baasa to be katuŋ junkpar po nɛ a daga nɛ jamaa nɛ efuli kikɛ e baa kuŋ kumo.

Demu 17

- 1. Ekama ko kashinten nε e baa ko mobe kumu so be kapitε nko mo nε mo bra-ana.
- 2. A man daga kepuni nko m mon eko mobe kapite.

Demu 18

Ekama ko mobe kumu so be mfera be kashinten, lakal ne kanane e bee bunyan ebore. La be kashinten tii mobe kecherga kanane e bee bunyan ebore nko mobe yerda, ne mobe kumu so be keshun ebore-shun mo nawule nko mo ne mo bra-ana.

Demu 19

Ekama kɔ mobe mfɛra nɛ kamalga be kashinteŋ. La be kashinteŋ tii kumu so be mfɛra be kefɛ nɛ shɛŋ maa kuŋ mo, e naa kɔ mobe kashinteŋ nɛ e fin, n nya nko n sa kebɔaya nɛ lakal ekpa kikɛ so nɛ mbarga kikɛ maŋ wɔtɔ.

Demu 20

- 1. Ekama ko mobe kashinten ne e ba wo kagbenewushi be nsher to.
- 2. Bu maa nyaŋ eko a wɔtɔ nshɛr ko to.

Demu 21

- 1. Ekama kɔ kashinten nɛ e baa wɔ efuli so be awura-shen to mo gbagba nko nɛ bu lara ba sa yɛlyɛla so nɛ bu yili bumo be ntilemu.
- 2. Ekama kɔ kashinteŋ nɛ eji mobe efuli so be kusɔnɛ ku la ekama peyɛ be tunɔ kananɛ eko gba beeŋ ji kumobe tunɔ nna.

3. Baasa be aparshen a daga a ka la awura-shen be egbel tulwase la be aparshen daga ne a shi sane sane be konkon be kele kashinten be ekpa so n naa la ekama be keshen ne baa le konkon nna kegblanto nko kumo ne ku be konkon be kele be mbra so.

Demu 22

Fo kama ne fo wo baasa to, fo ko kashinten ne baasa e kun fo, a daga ne fobe efuli so ne efuli-ana kike ka pe abar be kasher to, efuli-ana be keblase to ne amobe kapite be albarka to ne fo nya eyilikpa ne nankur ne ku daga fo dimedi ne dankare be ekpa so.

Demu 23

- 1. Ekama ko kashinten ne e shun kushun, ne e fin mobe kumuso be kepar ke Kushun n nan shun kushun mbra be ekpa so n nan kun mobe kumu ashi ketase fulon to.
- 2. Ekama ko kashinten ne bu ka mo kakoka konwule ne kushun konwule ne nkpieto kike man woto.
- 3. Ekama kɔ kashinten nɛ e ji mobe kushun be tunɔ, mo nawule nko mo nɛ mobe keyale nɛ e naa wɔ kebawɔtɔ nɛ ku daga dimedi, n nan fin kechɛto ko nɛ ku daga ashi baasa kutɔ.
- 4. Ekama ko kashinten ne e baa wo beshumpo be konokonwule to ne bu baa kun mobe aparshen.

Demu 24

Ekama kɔ kashinteŋ nε e wushi ashi mobe kushuŋ akpa nε mobe ketase fuloŋ to, kushuŋ na be jemanε e sa maŋ pɔɔ eshumpo na so nɛ e naŋ nu ebel ashi saŋε saŋε be ewushi nɛ ku kɔ kakɔka.

Demu 25

- 1. Ekama ko kashinten ne e ba wo kebawoto lela to, mo ne mobe keyale, ta alane eyur be alemfia, ajibi-ji so, asobuuso, kowu chena so to ne kuso kama ne ku la jamaa peye, e naa ko kashinten ne e kun mobe kumu sane ne e man naa wo kushun to, ne e ka wo kulo to, ne kekulwu to, ne kenimu to nko kebawoto ko ne ku man duli mo.
- 2. Kenio to ne kebia to, kike daga kekeni so nene n naŋ daga keche to. Mbia ne bu kurwe kakil to nko kejipo to daga kakuŋ koŋwule.

Demu 26

- 1. Ekama kɔ kashinteŋ nɛ e nya kebala nɛ kabii. Kebala nɛ kebii daga nɛ bekekarso na e nya kumo yɛlyɛlya. Kebala nɛ kebii kekarso beeŋ ba la boshinɛ. A daga ekama ka nya enɔ to nɛ broni be ashuŋ be kebala nɛ kebii; benimu malɛ be kebala nɛ kebii malɛ daga nɛ ku bɛ kenyi so.
- 2. Kebala ne kebii been lie dimedi be eyur kudu-anyo kike, n nan woto elen to, jilma ta a lane dimedi be kashinten ne mobe kumu so be ashen kpra ere. Ku been teni kenu-n-sa-abar so, kanyiti ne kenakpa efuli-anan to, yiri nko ebore be beshumpo be ntunso-ana to, n nan teni. Durnyan be efuliana be konokonwule be kebawoto kike ne kanbene wushi e baa woto.
- 3. Benawura-ana ko kashinten ne ekpa ne bu lara kebala ne kebii be ekpa ne ku daga bumobe mbia.

Demu 27

- 1. Ekama ko kashinten mobe kumu so ne e tin woro mobe baasa be adankareshen n nan tin ji adankare be aso lone so ne kabre be kache be kinishi buwi be kenyi be tuno.
- 2. Ekama ko kashinten ne ekpa ne e kun mobe kumu so ne kebelen be kushun.

Demu 28

A daga ne ekama e nya dimedi ne efuli-ana kike be kebawata, ne kashinten ne kumu so be ashen ne a wa keyili kpra ere to e kurwe ebi lela.

Demu 29

- 1. Ekama ko mobe kushun baasa to, bumo to ne e bee kii esa lela.
- 2. Ne esa bee bo mobe kashinten ne kumu so be ashen so a daga ne e baa de mbra so, sane na so e maan tor mo barkasa ko be geshi to, lon e been word kusone ku daga ne ashen e be abar so nene ne ye-ne-n-ye be kebawato e nya edesekpa baasa to.
- 3. Kashinten ne kumu so be ashen ere man daga ku woro amo m foe ekpa kanane durnyan be efuli-ana be konokonwule yili kumo nna.

Demu 30

Shen man wo kawol ere to a nini fane efuli ko pkelen, baasa nko esa ko dawule peye nna, amoso eko man ko ekpa ne e woro keshen ko ne ku been jija kashinten ne kumu so be ashen ne a wo kawol ere to.